

Σημασία και σωστή χρήση και γραφή, λέξεων και φράσεων



Παρ' ότι στο σχολείο η γραμματική και το συντακτικό δεν ήταν κι απ' τ' αγαπημένα μου μαθήματα (αν και ήμουν σχετικά καλός μαθητής, αλλά όχι και τόσο επιμελής :wistle:), εν τούτοις είχα κάποια «λόξα» με την σωστή ορθογραφία και χρήση των ελληνικών. Δεν το κρύβω όμως πως αρκετές φορές, έχω αμφιβολίες για κάποιες λέξεις ή φράσεις που γράφω (ελλείπει ακαδημαϊκής μόρφωσης βλέπετε ☐) και καταφεύγω στην λύση της αναζήτησης στο διαδίκτυο. Τα αποτελέσματα δεν είναι πάντα ικανοποιητικά, αλλά πολλές φορές προσφέρεται η λύση στο «μυστήριο».

Έτσι κρίνω σκόπιμο αλλά και χρήσιμο, να παραθέσω κάποια από τα λάθη που έχω κάνει, αλλά κι αυτά που γνωρίζω και τ' αποφεύγω. Επειδή όπως προανέφερα, η γραμματική ανάλυση δεν είναι και το καλύτερό μου, θα περιοριστώ στην απλή αναφορά. Επειδή όμως άνθρωποι είμαστε και τα λάθη είναι ανθρώπινα, αν εντοπίζετε κάτι στραβό, μην διστάζετε να το σχολιάζετε. Μπορείτε φυσικά να προσθέσετε κι εσείς τις δικές σας γνώσεις, ή και να θέσετε προς συζήτηση κάποια απορία που μπορεί ενδεχομένως να έχετε, ως προς την σημασία ή τον τρόπο γραφής κάποια λέξεως η φράσεως. Όλο και κάποια ψυχή θα βρεθεί να μας δώσει τα φώτα της. ☐

Ένα από τα συχνότερα λάθη, είναι το **εν πάση περιπτώσει** που λανθασμένα το έγγραφα εν **πάσει περιπτώσει**.

Καλύτερα ή **καλλίτερα**; Παρ' ότι είχα την αίσθηση ότι κακώς χρησιμοποιούσα το πρώτο και μερικές φορές χρησιμοποιούσα και το **καλλίτερα**, εκ των υστέρων διαπίστωσα ότι το έκανα καλώς. Το **καλλίτερα** είναι λάθος.

Ανέκαθεν ή **από ανέκαθεν**; Το σωστό είναι το **ανέκαθεν** που σημαίνει «από πάντοτε». Αν πούμε «από ανέκαθεν», είναι σαν να λέμε «από από πάντοτε».

Παν μέτρον άριστον ή **μέτρον άριστον**; Το σωστό είναι το **μέτρον άριστον**.

Εξ απαλών ονύχων. Εδώ γίνεται μια παρανόηση, κυρίως από δημοσιογράφους. Η φράση σημαίνει «από πολύ μικρή ηλικία» ή πιο ακριβέστερα «από την βρεφική ηλικία» (επειδή τα βρέφη έχουν μαλακά νύχια). Δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση,

επιφανειακή θεώρηση των πραγμάτων, δηλαδή ίσα ίσα που αγγίζουμε απαλά κάτι, χωρίς να το «σκαλίσουμε» σε βάθος.

(sic). Την λατινική αυτή λέξη την γράφουμε όπως είναι, εντός παρενθέσεως και σημαίνει «έτσι», δηλαδή έτσι ακριβώς ειπώθηκε ή γράφτηκε. Την βάζουμε δίπλα σε λέξεις ή φράσεις που έχουν πει ή γράψει άλλοι, με σκοπό να ενημερώσουμε ότι αποτελεί αυτούσια μεταφορά των γραπτών τους ή του λόγου τους. Η χρήση της έχει συνήθως ειρωνικό σκοπό (αλλά όχι απαραίτητα). Π.χ. «Ο Χαρίλαος Φλωράκης απαντώντας στις προτάσεις συνεργασίας, απάντησε “να μένει το βύσσινο” (sic)».

Καταρχήν (κατ' αρχήν) ή καταρχάς (κατ' αρχάς); Εδώ έχουμε να κάνουμε με δυο εκφράσεις που χρησιμοποιούνται λανθασμένα, ακόμα κι από ανθρώπους των γραμμάτων. Πρόκειται για δυο εντελώς ως προς την σημασία τους εκφράσεις. «Καταρχάς» σημαίνει το πρώτο στη σειρά, αρχικά, πρώτο απ' όλα. Π.χ. «καταρχάς είμαι κουρασμένος και κατά δεύτερον δεν έχω χρόνο να πάμε για καφέ». «Καταρχήν» σημαίνει κατά κανόνα, κατά νόμο. Π.χ. «καταρχήν είσαι παράνομος, αφού πέρασες το φανάρι με κόκκινο».

Υπέρ του δέοντος ή υπέρ το δέον; Το σωστό είναι «υπέρ το δέον». Αν βάλουμε το «δέον» στη γενική, τότε το σωστό θα είναι να πούμε «Πέραν του δέοντος».

Κυριολεκτικά. Μια ακόμη λέξη που κακοποιείται, κυρίως από δημοσιογράφους. Κυριολεκτικά, σημαίνει «με όλη τη σημασία της λέξεως». Δηλαδή όταν λέμε «κόπηκε η Ελλάδα στα δύο», δεν κυριολεκτούμε, καθώς κάτι τέτοιο θα σήμαινε ότι όντως η Ελλάδα έχει σχισθεί, διαχωρισθεί, σε δύο τμήματα, εν μέσω των οποίων υπάρχει ένα κενό, ένα ρήγμα. Λέμε «κυριολεκτικά έβρεξε καρεκλοπόδαρα». Και πάλι λάθος χρήση της λέξης «κυριολεκτικά». Αυτό σημαίνει πως στ' αλήθεια πέφτουν...καρεκλοπόδαρα απ' τον ουρανό! Σωστή χρήση της λέξης γίνεται, όταν λέμε π.χ. «κυριολεκτικά γονάτισα από την κούραση» και όντως από την πολλή κούραση έπεσα στα γόνατα .

Γεγονός. Γεγονός, σημαίνει κάτι το οποίο έχει ήδη συμβεί. Επομένως είναι λάθος να λέμε «αναμένονται συνταρακτικά γεγονότα». Δεν γίνεται λοιπόν να τίθεται σε μελλοντικό χρόνο κάτι που ανήκει στο παρελθόν.

Αγγελιοφόρος ή αγγελιαφόρος; Το σωστό είναι «αγγελιαφόρος» (αγγελία + φέρω).

Τρένο ή τραίνο; Μπίρα ή μπύρα; Κλασικός ή κλασσικός; Όλα είναι σωστά, αν

και τις ξενικές λέξεις μπορούμε να τις γράφουμε με τον απλούστερο τρόπο ελληνικής γραφής, χωρίς να γίνεται μεταγραφή της πρωτότυπης φαινομενικής ορθογραφίας.

Αυγό ή αβγό, αυτί ή αφτί; Παρ' ότι και τα δύο θεωρούνται σωστά, οι γλωσσολόγοι τείνουν περισσότερο προς την αποδοχή ως ορθότερων όρων αυτών του «αβγού» και του «αφτιού».

Συγγνώμη ή συγγνώμη; Καμία ή καμμία; Ψέμα ή ψέμμα; Τρελός ή τρελλός; Τα σωστά είναι «συγγνώμη», «καμμία», «ψέμα» και «τρελός».

Ακόμα ή ακόμη; Και τα δύο θεωρούνται σωστά, προτιμάται όμως το «ακόμη».

Και ή κι; Το «κι» προτιμάται αν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν.

Βρόμα ή βρώμα; Το σωστό είναι «βρόμα» («βρώμα» είναι το φαγητό).

Εταιρεία ή εταιρία; Το σωστό είναι «εταιρεία», παρ' ότι και το «εταιρία» δεν θεωρείται λάθος.

Βατοπέδι ή Βατοπαίδι; Το σωστό είναι «Βατοπέδι» (πεδίο με βάτα). Ο όρος «Βατοπαίδιο» αποτελεί δημιούργημα των αγιορειτών βασιζόμενο σε έναν θρύλο που ιστορικά δεν επιβεβαιώνεται. Σύμφωνα μ' αυτόν τον θρύλο, κάποιο παιδί του αυτοκράτορα Θεοδοσίου ναυάγησε στο Άγιο Όρος και για να προστατευθεί, κρύφτηκε ανάμεσα στα βάτα. Ο Θεοδόσιος τότε, για να ευχαριστήσει τον Θεό για την σωτηρία του γιου του, έχτισε εκεί μοναστήρι. Δηλαδή, η ετυμολογία της λέξεως σύμφωνα με τους αγιορείτες είναι «βάτα+παιδί».

Ότι ή ό,τι; Το «ότι» είναι αναφορικό. Δηλαδή λέμε «έμαθα ότι έχασες τη δουλειά σου». Το «ό,τι» είναι συντομογραφία του «οτιδήποτε». Δηλαδή λέμε «ό,τι και να πω, λίγο θα 'ναι».

Σορός ή σωρός; Είναι δύο εντελώς διαφορετικές λέξεις. Η πρώτη είναι γένους θηλυκού (η σορός) και σημαίνει το νεκρό σώμα. Η δεύτερη είναι γένους αρσενικού (ο σωρός) και σημαίνει ένα σύνολο στιβαγμένων πραγμάτων (συνήθως ομοειδών).

Κτήριο ή κτίριο; Το σωστό είναι «κτήριο» (η λέξη ετυμολογείται από το «οικητήριο»).

Παντρεύομαι και νυμφεύομαι. Λανθασμένα έχει επικρατήσει το πρώτο ρήμα και

για τα δυο φύλα, ως δηλωτικά της πράξης του γάμου. Το σωστό ρήμα για την γυναίκα είναι το «παντρεύομαι» και για τους άντρες το «νυμφεύομαι».

Δόθηκε ή **δώθηκε**; Το σωστό είναι «δόθηκε» (στην παθητική φωνή το «ω» γίνεται «ο»).

Δωσίλογος ή **δοσίλογος**; Το σωστό είναι «δωσίλογος» (εκ του αρχαϊκού ρήματος «δίδωμι»).

Προάστιο ή **προάστειο**; Το σωστό είναι «προάστιο».

Στίβα ή **στοίβα**; Το σωστό είναι «στίβα».

Συμπόνια ή **συμπόνοια**; Το σωστό είναι «συμπόνια».

Σάτιρα ή **σάτυρα**; Το σωστό είναι «σάτιρα» (εκ του λατινικού «satira»). Ο «σατυρικός» αναφέρεται στους Σάτυρους, τους φιλόμους και ερωτομανείς δαίμονες της ελληνικής μυθολογίας.

Διευκρίνιση ή **διευκρίνηση**; Και τα δυο θεωρούνται σωστά, αν και προτιμάται το «διευκρίνιση».

Ξύδι ή **ξίδι**; Το σωστό είναι «ξίδι» (η λέξη ετυμολογείται από το «οξίδιον» και όχι από το «οξύς»).

Γλείφω ή **γλύφω**; Πρόκειται για διαφορετικές λέξεις. Στην πρώτη περίπτωση χρησιμοποιούμε τη γλώσσα γλιστρώντας την πάνω σε μια επιφάνεια, ενώ στη δεύτερη την γλυφίδα για να λαξεύσουμε την πέτρα, ή άλλο υλικό, και να φτιάξουμε «γλυπτό».

Άρειος ή **Άριος**; Το σωστό είναι «Άριος» (εκ της σανσκριτικής λέξεως «arya», που σημαίνει «ευγενής»).

Κάθισα ή **κάθησα**; Το σωστό είναι «κάθισα» (εκ του «καθίζω»).

Οφέλεια ή **ωφέλεια**; **Οφελώ** ή **ωφελώ**; Τα σωστά είναι «ωφέλεια» και «ωφελώ» («ωφελώ»=κάνω κάτι καλό και χρήσιμο, ευεργετώ -γίνεται σύγχυση με το «οφείλω»=χρωστώ και την «οφειλή»=χρέος).

Αρρώστια ή **αρρώστεια**; Οι περισσότεροι γλωσσολόγοι δέχονται ως ορθό όρο την «αρρώστια» (και μάλιστα με τον τόνο κατεβασμένο -δηλαδή «αρρωστία»).

Γένεια ή **γένια**; Και τα δύο θεωρούνται σωστά. Ωστόσο, το ορθότερο είναι «γένεια». Τα «γένια» είναι η μεσαιωνική εξέλιξη της λέξεως (γένειον -> γένιον -> γένι).

Μακριά ή **μακρυά**; Το σωστό είναι «μακριά» (εκ του μεσαιωνικού «μακρέα»).

Βαθιά ή **βαθειά**; Το ορθότερο είναι «βαθιά» (το «βαθεία» αποτελεί λόγια έκφραση).

Ζωόφιλος ή **φιλόζωος**; Εδώ έχουμε να κάνουμε με μια συγχεχυμένη κατάσταση, όπου και οι δυο λέξεις, σημαίνουν και τα δυο πράγματα ταυτοχρόνως («φίλος των ζώων» και «φίλος της ζωής»). Ατύπως, έχει επικρατήσει, έτσι ώστε να μπορεί να υπάρχει διάκριση των εννοιών, ο όρος «ζωόφιλος» για τους φίλους των ζώων κι ο όρος «φιλόζωος» για τους φίλους της ζωής.

Αλίμονο, αλοίμονο, ή αλλοίμονο; Η επικρατούσα γραφή, θεωρούμενη ως ορθότερη, είναι «αλίμονο» (υπάρχουν διάφορες εκδοχές για την ετυμολογία της λέξης).

Σβήνω ή **σβύνω**; **Σβήσιμο** ή **σβύσιμο**; Οι σωστοί όροι, είναι «σβήνω» και «σβήσιμο» (από το ρήμα «σβεννύω»· αόριστος «έσβην»).

Πηρούνι, πιρούνι, ή πειρούνι; Το σωστό είναι «πιρούνι».

Παλικάρι, παληκάρι, ή παλληκάρι; Το σωστό είναι «παλληκάρι» (εκ του μεσαιωνικού «παλληκάριον», υποκοριστικό του αρχαίου «πάλλαξ» [έφηβος]).

Λιμός ή **λοιμός**; Πρόκειται για λέξεις με διαφορετική σημασία. Ο «λιμός» είναι η μεγάλη πείνα που πλήττει έναν πληθυσμό εξ αιτίας έλλειψης τροφίμων. Ο «λοιμός» είναι κάποια μεταδοτική ασθένεια με θανατηφόρες διαστάσεις.

Κολόνα ή **κολώνα**; Το σωστό είναι «κολόνα» (εκ του ιταλικού «colonna»).

Κολόνια ή **κολώνια**; Το σωστό είναι «κολόνια» (εκ του γαλλικού «eau de Cologne» που στα Ιταλικά έγινε «colonia»).